

*Ολβιος, ὄντινα Μοῦσαι

φίλωνται· γλυκερὴ οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδὴ 1).

«Ὁ πιθανῶς ὑπὸ μοναχοῦ τινος τοῦ μέσου αἰῶνος συντεθειμένος μῦθος «Ἀλέκτορες» ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν σοφὸν Κοραῆν μᾶς παρασταίνει μὲ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς τὴν μαρτυρίαν τὴν πολυγαμίαν ἢ ἀληθέστερον τὴν κτηνώδη ἐπιμιξίαν ὡς ἀμοιβὴν διδομένην ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τοὺς ταπεινόφρονας» οὐδ' οὗτος ὁ μῦθος ἀπεκλείσθη ἀπὸ τοῦ Ἐναγνώσματος. Ὁ μῦθος τελευτᾷ, ὡς γνωστόν, ὡς ἐξῆς: «Καὶ παρευθὺς ἀετὸς καταπίας ἤρπασεν αὐτόν· ὁ δὲ ἐν σκότῳ κεκρυμμένος ἀδεῶς ἔκτοτε θηλείαις ἐπέβαινε». Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ συγγραφεὺς παρέλιπε ν' ἀναπτύξῃ τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ μύθου, «Ὁ δ' ἐν σκότῳ κτλ.» δὲν παρέλιπεν ὅμως ν' ἀποδώσῃ καὶ τὴν ἐν ἐπιμυθίῳ αὐτῆς ἀντανακλωμένην ιδέαν ταύτην τοῦ ἠθικολόγου μυθογράφου διὰ τῶν ἐξῆς:

«Ὁ Θεὸς εἶναι τεχνίτης
τοὺς μεγάλους ταπεινώνει
καὶ τοὺς ταπεινοὺς ὑψώνει»

(δρα δελ. 123 § 54). ὅτι ἐνταῦθα καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη κακῶς ἐννοεῖται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνεργουμένη ἀνύψωσις τῶν ταπεινοφρόνων ἐστὶ χειρόν εἶνε φανερόν».

Καὶ ἐν βλέμμα μόνον ἂν ρίψῃ τις ἐπὶ τοῦ μύθου τούτου, ὡς ἐκτίθεται παρὰ Halm (21 6), πάραυτα κατανοεῖ ἅμα μὲν ὅτι ἐν τῷ μύθῳ ἐνέχεται τὸ δίδαγμα «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», ἅμα δὲ ὅτι τὸ πάλαι ποτὲ ῥηθέν:

Σὺ δὲ ἀξίαν οὐκ οὔσαν αἰσχύνεις πόλιν
τὴν αὐτὸς αὐτοῦ, καὶ σ' ὁ πληθύων χρόνος
γέρονθ' ὁμοῦ τίθησι καὶ τοῦ νοῦ κενόν 2),

εὐστόχως ἄγαν δύναται ἐνταῦθα νὰ ἐπαναληφθῇ.

Μόνον ἄνθρωποι «φαῦλοι» καὶ «κακοήθεις», ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, μετροῦντες πάντα πρὸς ἑαυτοὺς καὶ μόνον τοιοῦτοι, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, δύνανται τὸν διδακτικώτατον τοῦτον μῦθον νὰ ἀντιλη-

1) Ὑμνοι Ὀμηρικοί, Εἰς Μούσας καὶ Ἀπόλλωνα 25, 4.

2) Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶν 929.

φθῶσιν οὕτως ἀσέμνως καὶ νὰ ἐκθέσωσιν αὐτὸν διὰ τοσαύτης αἰσχρολογίας, «ἀδεῶς ἔκτοτε ταῖς θηλείαις ἐπέβαινεν 1).

Ὁ μῦθος οὗτος 2) δὲν εἶνε «πιθανῶς ὑπὸ μοναχοῦ τινος τοῦ μέσου αἰῶνος συντεταγμένος», ἀλλ' εἶνε βεβαίως ὑπὸ τοῦ περιωνύμου διδασκάλου τῆς ῥητορικῆς Ἀφθονίου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 315 μ. Χ. πεπονημένος 3), παραμορφωθείς σὺν τῷ χρόνῳ δι' ἀναρμόστων παρεμβλημάτων οὕτως, ὥστε νῦν φέρεται ὁ αὐτὸς μῦθος κατὰ πέντε διαφόρους τρόπους (Halm 21. 21 b, 21 c. Κοραῆς σελ. 87 ἐν τῷ μέσῳ καὶ σελ. 88 ἐν ἀρχῇ). Ἐκ τῶν πέντε τούτων διαφόρων τρόπων τῆς ἐκθέσεως τοῦ αὐτοῦ μύθου μόνον εἰς ἓνα φέρονται τὰ αἰσχρὰ ταῦτα τῶν κ. κριτῶν ῥήματα («ὁ δ' ἐν σκότῳ κεκρυμμένος ἀδεῶς ἔκτοτε ταῖς θηλείαις ἐπέβαινεν»). Εἰς ἓνα ἄλλον φέρονται τὰ αὐτὰ ταῦτα, εὐφημότερον ὁμῶς (Halm 21 c), εἰς ἓνα τρίτον οὔτε αἰσθητὴ καὶν εἶνε ἡ αἰσχρολογία. Εἰς τοὺς δύο ἄλλους ὁμῶς τρόπους τῆς ἐκθέσεως (Halm 21 b. Κοραῆς σελ. 88 ἐν ἀρχῇ) οὐδαμοῦ φαίνονται θήλειαι ὄρνεις, οὐδαμοῦ ἐπιβήτορες ἀλέκτορες. Πρέπει δὲ νὰ εἶνέ τις «φαῦλος» καὶ «κακοήθης», κατὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλην, ὥστε ἐλευθέρας τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ σεμνότητος καὶ αἰσχροότητος οὔσης νὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν αἰσχροτητα, καὶ δὴ καὶ τὴν χειρίστην.

Ὁ μῦθος ὁ γνήσιος τοῦ Ἀφθονίου εἶνε ἀπηλλαγμένος πάσης αἰσχρολογίας, ὑπόκειται δὲ ὡς ἐπιμύθιον αὐτοῦ «Νίκης ἀσφάλεια μετριότης φρονήματος» 4). Ὁ μῦθος οὗτος εἶνε εἰς τῶν 68 ἀρίστων παιδικῶν μύθων, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς βραβεύσεως τῆς Χρηστομαθείας τοῦ κ. Παπαβασιλείου, ἐν ἣ εὔρηται οὗτος ὑπ' ἀριθ. 19 τῶν Αἰσωπειῶν αὐτοῦ μύθων. Ἐμπερικλείει δὲ ἐν αὐτῷ μίαν τῶν βαθυτάτων καὶ ἀγνοτάτων ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ τε Ἑλλη-

1) Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Εὐδήμια 1237, 6, 28: "Ἀπιστος γὰρ ὁ φαῦλος καὶ κακοήθης πρὸς πάντας· αὐτῷ γὰρ μετρεῖ τοὺς ἄλλους. — Αὐτόθι. Ἠθικά Νικομάχ. 1094, 6, 27: "Ἐκαστος δὲ κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. — Πλάτων Πολιτεία 400 D: Τί δὲ ὁ τρόπος τῆς λέξεως καὶ ὁ λόγος; οὐ τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει ἔπεται; — Αὐτόθι Γοργίας 513 C: Τῷ αὐτῶν ἤθει λεγομένων τῶν λόγων ἕκαστοὶ χαίρουσιν.

2) Ἀλέκτορες Halm 21 b, Κοραῆς 145 ἄλλως, σελ. 87 ἐν τέλει καὶ 88 ἐν ἀρχῇ.

3) Κοραῆς, Μύθων συναγωγή σελ. 419, σημ. εἰς τὴν σελ. 87, στίχ. 14. — Saxe, Onomast. I σελ. 394. — Pauli, Reallexicon ἐν λέξ. Aphthonius.

4) Halm 21 b, ἴδ. καὶ Κοραῆν ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 419, σημ. εἰς τὴν σελ. 87, στίχ. 14.

νικοῦ καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου κατὰ ποικίλους τρόπους ἔν τε τοῖς Ἱεροῖς βιβλίοις καὶ ἐν τοῖς Ἑλλησι συγγραφεῦσιν ἐκφραζομένην :

«Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.— Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.— Ῥίζαν ἐθνῶν ὑπερηφάνων ἐξέτιλεν ὁ Κύριος, καὶ ἐφύτευσε ταπεινοὺς ἀντ' αὐτῶν.— Ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ ἀπώλεια καὶ ἀκαταστασία 1).

Καὶ πάλιν.

Ὑβριστὴν δὲ Μενoitιον εὐρύοπα Ζεὺς
εἰς Ἑρεβος κατέπεμψε βαλὼν ψολόεντι κεραυνῶ
εἵνεκ' ἀτασθαλίας τε καὶ ἠνορέης ὑπερόπλου 2).

Τὰ μακρὰ δ' εἴ τις
παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἔδραν·
ὁ τοι πτερόεις ἔρριψε Πάγασος
δεσπότην ἐθέλοντ' εἰς οὐρανοῦ σταθμοὺς
ἔλθειν μεθ' ὀμάγυριν Βελλερεφόνταν
Ζηνός 3).

Ζεὺς γὰρ μεγάλης γλώσσης κόμπους
ὑπερεχθαίρει 4).

Ἄλλὰ τῶν φρονημάτων
ὁ Ζεὺς κολαστής τῶν ἄγαν ὑπερφρόνων 5)

Καὶ ὁ Θεὸς δέ, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικροὺς 6).

1) Λουκᾶς 18, 14.— Παροιμίαι 3, 34.— Σοφία Σιράχ 10, 15.— Τωβίτ 4, 13.— Πρβλ. καὶ Μακκαβ. Γ, 2, 3 καὶ 4. Ἡσαίας 2, 11. 12. 17. 9, 9. 13, 11. Ἰεζεκιήλ 31, 2. 10. Δευτερονόμ. 8, 14. Λευιτικόν 26, 19. Ἱερεμίας 31, 29. Δανιήλ 4, 34. Σοφονίας, 3, 6. κτλ.

2) Ἡσίοδος, Θεογον. 514.

3) Πίνδαρος, Ἰσθμιονικῶν 7, 43. Πρβλ. καὶ Πυθιονικῶν 8, 13.

4) Σοφοκλῆς, Ἀντιγόνη 127. Πρβλ. αὐτόθ. καὶ 1347-1353. Ἀἴας 129. 756-778. Οἶδιπ. τύρανν. 882-890.

5) Εὐριπίδης, Ἡρακλεΐδαι 387. Πρβλ. καὶ ἀπόσμ. αὐτόθ. 1027, ἔκδ. Dindorf.

6) Ξενοφῶν, Ἑλληνικά 6, 4, 23. Ἴδ. προσέτι καὶ Ὅμηρ. Ἰλ. Β. 595. Ω 602-617.

Αὕτη ἡ ὑψηλὴ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀρχὴ κεῖται ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ. Ἄλλ', ὡς ἐλέχθη, ἀναλόγως τοῦ ἥθους βλέπουσι διαφόρως τὰ αὐτὰ πράγματα οἱ διάφοροι ἄνθρωποι. Ὅπου οἱ χρηστοὶ καὶ σώφρονες βλέπουσι τὴν ὑπερηφάνειαν ταπεινουμένην καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην ὑψουμένην, ἐκεῖ οἱ « φαῦλοι » καὶ οἱ « κακοήθεις » τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους διακρίνουσιν σκηναὶς ἀσελγεῖς : « ὁ δ' ἐν σκότῳ κεκρυμμένος ἀδεῶς ἔκτοτε θηλείαις ἐπέβαινε ».

Ἄϊσχος ! « Παῖδες γεγόνατε, εἶτα μειράκια, εἶτα ἔφηβοι, εἶτα ἄνδρες· χρηστοὶ δ' οὐδέποτε » 1).

« Ἀμφιδόλου ἠθικῆς ἀξίας εἶνε ὁ μῦθος Γεωργὸς καὶ πελαργός ».

« Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ συκοφάντης, αἰτιάσασθαι μὲν πάντα, ἐξελέγξαι δὲ μηδέν » 2). Ἄλλ' ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος δὲν εἶνε κυρίως ὁ προσήκων δι' ἄνδρας γράψαντας καὶ ὑπογράψαντας περὶ τοῦ αὐτοῦ μύθου, κλεψιλογηθέντος καὶ καταλυμανθέντος μάλιστα ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ βραβεύσωσιν αὐτὸν τὰ ἐναντία τούτων τάδε : « Τὴν αὐτὴν δὲ συντομίαν ἔχουσι καὶ αἱ ἠθικαὶ διδασκαλῖαι εἰσαγόμεναι οὐχὶ ὡς σοβαροῦ καὶ ἀγελάστου φιλοσόφου διδάσκοντος τὴν ἠθικὴν ἀπὸ καθέδρας, ἀλλὰ μετὰ χάριτος καὶ ἐνίοτε ὑπὸ μορφήν διηγήσεως . . . Ἡ αὐτὴ δὲ ἀφέλεια καὶ τὸ ἄπλαστον παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς μύθοις, ὅποιοι ὁ ἐν σελ. 24 τὰ μέλη τοῦ σώματος, ὁ ἐν σελίδ. 75 τὰ δύο ἄροτρα, ὁ ἐν σελίδ. 110 γεωργὸς καὶ πελαργός ! »

Ἐν τῷ νῦν γένει
πράττει ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων, δεύτερα
ὁ συκοφάντης, ὁ κακοήθης τρίτα λέγει 3).

Ὁ συκοφαντούμενος οὗτος μῦθος εἶνε εἰς τῶν 68 ἀρίστων

Ὁδύσσ. δ 449 - 511, θ 225 - 228. λ 308 - 320. Ἡρόδοτος 2, 169 καὶ 7, 10, ε'. Πολύβιος 37, 1 g.

1) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας, κεφ. 10, ἔκδ. Potter, σελ. 84, ἔκδ. Paris, σελ. 67, ἔκδ. Migne τόμ. 1, σελ. 224 c.

2) Δημοσθένης πρὸς Εὐβουλίδην 34, σελ. 1309.

3) Μέγανδρος, ἀπόσπ. 223, 14. Kock, τόμ. 3, σελ. 64.

παιδικῶν Αἰσωπειῶν μύθων 1), ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πνευματικὸν ἀνθρώ-
πινον δημιούργημα πρὸ τῶν ὀμμάτων καθιστῶν πᾶσι, σοφοῖς τε καὶ
ἄσοφοις, ἀγροίκοις καὶ παιδαρίοις, τὸ ὀλέθριον τέλος, εἰς ὃ ἀποτελεῦται
πᾶσα μετὰ τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν συναναστροφή. Παραίνεσις σω-
τηριωδεστάτη καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τοῖς παιδαρίοις ἀναγκαιοτάτη,
ἐπαναλαμβανομένη δὲ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους ὑπὸ παμ-
πόλλων καὶ σεμνοτάτων στομάτων.

Λέγει ὁ Θεόγνις (1165 καὶ 31 καὶ ἐξ.) :

Τοῖς ἀγαθοῖς σύμμισγε, κακοῖσι δὲ μήποθ' ὀμάρτει . .

Κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει

ἀνδράσιν, ἀλλ' αἰεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεο·

καὶ μετὰ τοῖσιν πίνε καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσιν

ἔζε·

Λέγει ὁ Πίνδαρος (Πυθιονικῶν 2, 96) :

Ἄδόντα δ' εἶη μοι τοῖς ἀγαθοῖς ὀμιλεῖν.

Λέγει ἡ Πράξιλλα (ἀπ. 3, Bergk σελ. 1225) :

Ἄδμήτου λόγον, ὦ ταῖρ', μαθὼν τοὺς ἀγαθοὺς φίλει·

τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου.

Λέγει ὁ Εὐριπίδης (ἀπόσ. 612, Dintorf) :

Ἄλλὰ τὰς ὀμιλίας

ἔσθλας διώκειν, ὦ νέοι, σπουδάζετε.

Λέγει ὁ Αἰσχύλος (ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας 5⁴⁹) :

Ἐν παντὶ προάγει δ' ἔσθ' ὀμιλίας κακῆς

κάκιον οὐδέν, καρπὸς ἧς ἀσύμφορος.

Λέγει ὁ Πολύβιος (28, 17 α, 1) : Μέγιστα κακὰ ποιοῦσιν αἱ κα-
καὶ συντροφίαι τοὺς ἀνθρώπους.

Λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (12, 12) : Ἐγραψε δὲ ὁ Χαρών-
δας καὶ περὶ τῆς κακομιλίας νόμον ἐξηλλαγμένον καὶ τοῖς ἄλλοις
νομοθέταις παρεωραμένον· ὑπολαβὼν γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐνίοτε
διὰ τὴν πρὸς τοὺς πονηροὺς φιλίαν καὶ συνήθειαν διαστρέφεται τὰ
ἤθη πρὸς κακίαν, καὶ τὴν φαυλότητα καθάπερ λοιμικὴν νόσον ἐπι-
νέμεσθαι τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ νοσοποιεῖν τὰς ψυχὰς τῶν ἀρί-
στων· κατάντης γὰρ ἢ πρὸς τὸ χεῖρον ὁδός, ῥαδίαν ἔχουσα τὴν
ὀδοιπορίαν, διὸ καὶ τῶν μετρίων πολλοὶ τοῖς ἤθεσιν ὑπούλοις ἤδο-
ναῖς δελεασθέντες εἰς ἐπιτηδεύσεις χειρίστας περιώκειλαν· ταύτην οὖν

1) Γεωργός καὶ πελαργός, Halm 100, Κοραῆς, 172 καὶ σελ. 358.

τὴν διαφθορὰν ἀναστεῖλαι βουλόμενος ὁ νομοθέτης ἀπηγόρευσε τῆ τῶν πονηρῶν φιλίᾳ τε καὶ συνηθείᾳ χρήσασθαι, καὶ δίκας ἐποίησε κακομιλίας καὶ προστίμοις μεγάλοις ἐπέγραψε τοὺς ἀμαρτάνειν μέλλοντας.

Λέγει ὁ Εὐριπίδης, ἐπαναλαμβάνων αὐτολεξεῖ σχεδὸν τὸν ἄριστον τοῦτον μῦθον :

“Ὅστις δ’ ὁμιλῶν ἦδεται κακοῖς ἀνὴρ,
οὐ πρόποτ’ ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
τοιοῦτος ἔσθ’ οἷοις περ ἦδεται ξυνῶν 1).

Τοιοῦτος εἶνε ὁ «ἀμφιδόλου ἠθικῆς ἀξίας Αἰσώπειος μῦθος Γεωργὸς καὶ Πελαργός!».

«Ὁ δὲ μῦθος 9 «Καρακάξα» καὶ ὁ 36 «Σκύλοι πεινῶντες» περιέχουσιν οὐχὶ κυρίως διδασκαλίαν τινὰ ἠθικὴν, ἀλλὰ μᾶλλον παραινεσὶν χρήσιμον πᾶσι τοῖς ἐπιδιώκουσι τὴν ἐπίτευξιν ἰδίου σκοποῦ εἴτε πονηροῦ εἴτε ἀγαθοῦ».

Πρόκειται δηλ. ἐνταῦθα περὶ τῶν παρὰ Πλουτάρχῳ «Ἐν Λιβύῃ κοράκων» 2) καὶ τῶν παρ’ αὐτῷ Αἰσωπέων «κυνῶν» 3). Ἄπορον δὲ πῶς ἄνθρωποι χαριέστατοι οἷοι ὁ κ. Σιμόπουλος καὶ οἱ ὑποβολεῖς αὐτοῦ, ὧν τὸ μόνον μέλημα δι’ ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν ὑπῆρξεν ἢ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς λατρεία, καὶ ἢ σύμπασα ἀσχολία αὐτῶν «τὸ διὰ χειρῶν ἔχειν τοὺς λόγους τῶν παλαιῶν» να εὐρίσκωνται εἰς τόσον ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Πλούταρχον, ὥστε οὗτοι μὲν νὰ φρονῶσιν ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι εἶνε μᾶλλον κακοηθείας

1) Εὐριπίδης, ἀπόσπ. 809 ἔκδ. Dindorf. — Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς καλῆς καὶ κακῆς συναναστροφῆς ἐπὶ τοῦ ἤθους καὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων ἄλλως ἴδ. καὶ *Θέογν.* 35. 305 καὶ ἔξ. *Δημόκριτ.* ἀπ. 234, ἔκδ. Mullach, τόμ. 1, σελ. 355. *Εὐριπ.* ἀπ. 612 ἐν ἀρχ. *Κωμωδίας ἀδέσποτα*, ἀπ. 138, Kock τόμ. 3, σελ. 435. *Πλούταρχ.* Περὶ παιδων ἀγωγῆς 4 A. *Εὐσεβ.* Προπαρασκ. *Εὐαγγελ.* 6, 6, 42. *Σχολιαστ. Πινδάρ.* Νεμεον. 7, 127. *Μακάριον*, παροιμιογράφ. 6, 90 καὶ τὴν ὑποσελ. σημείωσιν, ἔνθα ἄπειρα τοιαῦτα χωρία.

2) Πλούταρχος, Πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔνυδρα 967 A: «οἱ ἐν Λιβύῃ κόρακες».

3) Πλούταρχος, Περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς 1067 F: *αἱ κύνες*, ἅς φησιν Αἰσωποι. Οὗτος ὁ μῦθος παρὰ Halm 218 καὶ παρὰ Κοραῆ 207.

διδασκαλικοί, αὐτὸς δὲ ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι εἶνε σπουδαίων ψυχολογικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν δηλωτικοὶ καὶ διδασκαλικοί!

Τὸ ὡς μῦθος φανταζόμενον «περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ κοράκων» ὁ Πλούταρχος θεωρεῖ ὡς «λαμπρὸν καὶ ἐναργὲς καὶ βέβαιον παράδειγμα» τῶν προθέσεων τῶν ζῶων καὶ τῶν παρασκευῶν καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἀναγκαίων, «δι' ὧν οἱ φιλόσοφοι δεικνύουσι τὸ μετέχειν λόγου τὰ ζῶα»· διὸ καὶ χωρὶς νὰ φοβηθῆ μὴ καταίσχυνη τὰς Μούσας καὶ τὸν Ἑλικῶνα εὐπαρρησιάστως λέγει: «Ἐθαύμασα πῶς νοεῖ τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ζῶα ταῦτα καὶ συνίησι τὴν γιγνομένην ἐκθλίψιν ὑπὸ τῶν βαρυτέρων τοῖς κουφότεροις ὑφισταμένην» 1). Τὸν δὲ μῦθον τῶν πεινῶντων σκύλων θεωρεῖ ὡς λαμπρὸν καὶ ἐναργὲς παράδειγμα τῶν ἐπὶ τὸν βίον ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων «τῆς ταραχῆς καὶ τῆς παραφροσύνης» καὶ ὡς περιέχοντα τὴν ὑψίστην ἠθικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν χρησιμωτάτην βιωτικὴν παραίνεσιν: Τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐλαύνεσθαι καὶ ἀνεπισπιάστως ὀρμᾶν πρὸς τὰ πράγματα αἰσχροτάτον καὶ ὀλεθριώτατον τὸ δὲ συνετῶς ἐπιλογίζεσθαι τὰ πράγματα καὶ σωφρόνως διαχειρίζεσθαι ταῦτα ἀνθρωπικώτατον καὶ σωτηριωδέστατον 2). Οἱ Γερμανοὶ παιδαγωγοὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀνέγραψαν τὸν μῦθον τοῦτον «αἰ καρακάξαι» ἐν τοῖς Ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις τῶν μικρῶν παιδῶν αὐτῶν ἔχοντες ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι οὕτω ἐναργῶς θὰ κατεδείκνυον πρὸς τοὺς ἀπειροκάκους μικροὺς παῖδας ἅμα μὲν τὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς συνέσεως καὶ τῆς φερεπονίας προκύπτοντα ἀγαθὰ, ἅμα δὲ τὰ ἐκ τῆς ἀκρασίας καὶ ἀσυνεσίας καὶ φυγοπονίας προκύπτοντα

1) Ἀριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 982, 6, 12: Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο φιλοσοφεῖν. — Αὐτόθ. Ρητορικὴ 1371, α, 32: Ἐν τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστίν.

2) Πλούταρχος, Περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς 1067 E. καὶ ἐξ: Ἐν τῷ βίῳ τὰ πολλὰ ταῦτα τῆς κακίας γέγονε παραδείγματα· νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ βρεμβόμεθα πάντες, ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες· οὕτως ὁ λόγος ἡμᾶς μεθύσκει καὶ τοσαύτης καταπίμπλησι ταραχῆς καὶ παραφροσύνης, οὐδὲν ἀπολείποντας τῶν κυνῶν, ἃς φησὶν Αἴσωπος δερμάτων τινῶν ἐμπλεόντων ἐφιεμένας ὀρμῆσαι μὲν ἐκπίνειν τὴν θάλασσαν, βραγῆναι δὲ πρότερον ἢ τῶν δερμάτων λαβέσθαι· καὶ γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος ἐλπίζοντας εὐδαιμονήσειν δι' αὐτοῦ καὶ τῇ ἀρετῇ προσοίσεσθαι, πρὶν ἐπ' ἐκείνην ἀφικέσθαι, διέφθαρκε καὶ ἀπολώλεκε, πολλῆς ἀκράτου καὶ πικρᾶς κακίας προεμφορηθέντας.

κακά 1). Οἱ δυστυχεῖς! Δὲν ἐνόησαν ὅτι «ὁ μῦθος οὗτος δὲν περιέχει διδασκαλίαν τινὰ ἠθικὴν, ἀλλὰ μᾶλλον παραίνεσιν χρήσιμον πᾶσι τοῖς ἐπιδιώκουσι τὴν ἐπίτευξιν οἰουδήποτε σκοποῦ, εἴτε πονηροῦ, εἴτε ἀγαθοῦ», ὡς οἱ πολυνούστατοι κριταὶ ἡμῶν ἐνόησαν.

Ἄλλὰ — «τὶ κακὸν ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαιδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει;» 2).

«Ὁ δὲ μῦθος 18^{ος}: «Πιθηκος καὶ ἀλιεῖς» ἀποτρέπων ἀπὸ παντὸς ὅ,τι δὲν ἐδιδάχθη τις, καταπνίγει συγχρόνως καὶ πᾶν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα καὶ πᾶσαν φιλοπρόοδον ὁρμὴν τῶν νέων. Τὸ δὲ συμπέρασμα αὐτοῦ «τί ἤθελα ἐγὼ νὰ γίνω ἀλιεύς, ἀφοῦ ποτὲ δὲν ἔμαθον τὴν ἀλιευτικὴν ἐνθυμίζει ἡμῖν τὸ τοῦ σχολαστικοῦ», (μεθ' ὃ ἐπονται 10 τὸν ἀριθμ. ἀποσιωπητικά, ἐνθα καὶ τελευτᾷ ἡ παρατήρησις αὕτη).

Ὁ νῦν κακολογούμενος μῦθος εἶνε εἰς τῶν ἀρίστων 68 παιδικῶν Αἰσωπειῶν μύθων 3) ἐπιχαρίτως λίαν διδάσκων τὸ μέγα δίδαγμα:

Ἔρδοι τις ἦν ἕκαστος εἰδεῖν τέχνην,

οὔτινος ἢ μὲν τήρησις σώζει καὶ προάγει καὶ διακοσμεῖ καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τῶν ἀνθρώπων, ἢ δὲ παράβασις διασειεὶ καὶ ἀφανίζει καὶ καταρρίπτει καὶ καταισχύνει πάντα ταῦτα, ὡς ἀνωτέρω ἐναργέστατα κατεδείχθη

1) Οἱ συκοφαντούμενοι οὔτοι «ἐν Λυβίῃ κόρακες» τοῦ Πλουτάρχου, («αἱ παρακάξαι καὶ ἡ σιάμνα» τοῦ ἐμοῦ Ἀναγνωσματαρίου τάξ. Γ' σελ. 13) εὑρηνται ἀναγεγραμμένοι ἐν τοῖς Γερμανικοῖς Ἀλφαβηταρίοις τοῦ Klusmann (3 Aufl. 1885, σελ. 57, ἀριθ. 18), τοῦ Otto Schulz-Böhme (Ausz. C, 1887, σελ. 59, ἀριθ. 9) τοῦ Hirt-Bohm, Aufl. 33, Theil I, 1894, σελ. 53, ἀριθ. 46), καὶ ἐν τοῖς Γερμανικοῖς Ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Sostmann (D. Les. für Oberklassen der Volksschule 1864, σελ. 133, ἀριθ. 54), τοῦ Keck (Norddeutsches Leseb. 19 ἔκδ. 1890, σελ. 2, ἀριθ. 7), τοῦ Mair (D. Les. für die Volksschule Oestreichs, III Theil, 1894, σελ. 30, ἀριθ. 37), τοῦ Vetzels-Schumann (Ausz. A. 1894, I Theil, σελ. 72, ἀριθ. 97). Ἔτι ἐν Deutsches Lesebuch für das Bedürfniss Oberfränkischen Volksschulen bearbeitet (I Theil, München, σελ. 53, ἀριθ. 65) καὶ ἐν Deutsches Lesebuch von einer Kommission der Schuldirektoren Leipzigs (1894, 2 Stufe, σελ. 85, ἀριθ. 102). Φέρεται δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν συνήθως «die Krähen und der Wasserkrug» καὶ θεωρεῖται ἐσφαλμένως ὡς ἔργον Meissner τινός καὶ οὐχὶ ὡς ἀντιγραφὴ ἀπλῆ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.

2) Μάρκος Ἀντωνῖνος, Τῶν εἰς ἑαυτὸν 9, 42.

3) Πιθηκος καὶ ἀλιεῖς (Halm 362. Κοραῆς 309 καὶ σελ. 404).

(σελ. 381 και ἐξ.). Ἄλλ' « ἀνοήμονες οὐδὲν μανθάνουσιν ἐν ὄλῃ τῇ βιοτῇ » — κατὰ τὸν Δημόκριτον 1).

« Οἱ λοιποὶ μῦθοι τοῦ Ἀναγνωσματορίου.

Ἡ διὰ τῆς ἀλληγορίας τῶν μύθων 1, 4, 7, 44, 48, 49, 52 καὶ 70 ἐπιδιωκομένη ἠθικὴ διδασκαλία εἶνε λίαν ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος, ὅπως γεννήσῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν νέων πραγματικὴν τινα ῥοπὴν πρὸς ὠρισμένην ἀρετὴν· διότι στηρίζεται αὕτη εἰς μεμακρυσμένην τινὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ἀόριστον ἢ τυχαίαν καὶ ὅλως ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα ».

« Τὸ . . ἀποφαίνεσθαι τι πειρᾶσθαι . . περὶ πάντων καὶ τὸ παριέναι μηθὲν τάχ' ἂν δόξειεν εἶναι σημεῖον . . πολλῆς εὐηθείας », λέγει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἀναπτύσσει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς τοὺς σώφρονας τούτους λόγους λέγων : « Ὅσοι ἀδέκαστον τὴν διάνοιαν φυλάσσουν καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων ἐπὶ τοὺς ὀρθοὺς κανόνας ἀναφέρουσιν, εἴτε φυσικῆς τινος κρίσεως μετεिल्ηφότες εἴτε καὶ διὰ διδαχῆς ἰσχυρὰ κριτήρια κατασκευάσαντες, οὔτε ἅπαντα ἐπαινοῦσιν ἐπίσης, οὔτε πρὸς ἅπαντα δυσχεραίνουσιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν κατορθώμασι τὴν προσήκουσαν μαρτυρίαν ἀπονέμουσιν· εἰ δέ τι διημάρτηται μέρος ἐν αὐτοῖς, οὐκ ἐπαινοῦσιν » 2).

Καλὰ καὶ ἄγία πάντα ταῦτα, ἀλλ' ἐλησμόνησαν ἀμφοτέροι οἱ βαθυγνώμονες οὔτοι ἄνδρες τὸ τοῦ Δημοσθένους περὶ τῶν τοιούτων κριτῶν λεχθέν : « Τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ συκοφάντης, αἰτιάσασθαι μὲν πάντα, ἐξελέγξαι δὲ μηδέν » 3).

Ἐδῶ χονδρικῶς πλέον κατασυκοφαντοῦνται ὀκτώ (ἀριθμ. 8) ὁμοῦ ἐκ τῶν χαριεστάτων καὶ παιδευτικωτάτων παιδικῶν ἀναγνωσμάτων. Τούτων δύο, τὰ ὀκνηρὰ παιδία (τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1) καὶ τὰ δύο ἄροτρα (τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7) εἶνε Γερμανικῆς προελεύσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξ Ἑλληνικῆς. Εἶνε οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι Χελώνη καὶ λαγῶς (τὸ ὑπ' ἀρ. 4), Λύχνος (τὸ ὑπ' ἀρ. 44), ὄνος βαστάζων ἄγαλμα (τὸ ὑπ' ἀρ. 48), Λύκος καὶ λέων (τὸ ὑπ' ἀρ.

1) Δημόκριτος, Ἀπόσπ. 56, Mullach Fragm. Philos, Graec. τόμ. 1, σελ. 344.

2) Ἀριστοτέλης, Περὶ οὐρανοῦ 287, 6, 28. — Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Περὶ Θουκυδίδου κεφ. 34.

3) Δημοσθένης, Πρὸς Εὐβουλίδην 34, σελ. 1039.

49), Φρῦνος καὶ βοῦς (τὸ ὑπ' ἀρ. 52) καὶ Ἀνθρακεὺς καὶ γναφεὺς (τὸ ὑπ' ἀρ. 79).

«Τὰ ὀκνηρὰ παιδιά» εἶνε τὸ χαριέστατον καὶ διδακτικώτατον καὶ σφόδρα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν παιδαγωγῶν τιμώμενον «Die kleinen Müssigänger» ἢ «Die Kinder im Walde» τοῦ Poggi κατὰ τοὺς μὲν, τοῦ Ludwig Munkel κατ' ἄλλους, ἀναγινωσκόμενον δὲ ὑπὸ μυριάδων Γερμανοπαίδων ἐν τοῖς Ἀλφαβηταρίοις τοῦ Eckelboom καὶ Esser, τοῦ Klauwell καὶ Martin, τοῦ Förster, τοῦ Vogel καὶ Kindler 1) καὶ ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Sarlach καὶ Haupt, τοῦ Erkelenz, τοῦ Hansen, καὶ τοῦ Wirth 2).

Τὰ δύο ἄροτρα εἶνε ποίημα Γερμανικὸν χαριέστατον καὶ διδακτικώτατον 3), βραβευθὲν μὲν καὶ σφόδρα ἐπαινεθὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐντίμων κριτῶν εἰς τοῦ κ. Κουρτίδου τὸ Ἀναγνωσματάριον ἔμπροσθεν, κατασκευοφαντηθὲν δὲ εἰς τὸ ἐμὸν παρατυχόν 4). Ἀνα-

1) Eckelboom - Esser, II Theil, 15 Aufl. 1894, σελ. 44, ἀρ. 70. — Klauwell - Martin, 1894, σελ. 79, ἀρ. 9. — Förster, 8 Aufl. 1888, σελ. 51, ἀρ. 40. — Vogel - Kindler Des Kindes zweites Schulbuch, 1871, σελ. 160, ἀρ. 82.

2) Sarlach und Haupt (Pr. Sachsen) 1893 «Die Kleinen Müssigänger», (Poggi) σελ. 3, ἀρ. 6. — Erkelenz, D. L. für höhere Mädchenschul. I Theil, 2 καὶ 3 Schuljahr, σελ. 13, ἀρ. 24, (Ludwig Munkel) «Die kleinen Müssigänger». — Hansen D. L. II Theil 21 Aufl. 1886, «Die Kinder im Walde» (Poggi) σελ. 18, ἀρ. 27. — Wirth, D. L. f. h. Töughtersch. II Theil, Unterstuf. II Curusus, Dritte Aufslag. 1878 ἀρ. 12.

3) Τὸ ποίημα ἐπιγράφεται *Die beiden Pflüge* καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Ig. Fr. Castelli. Φέρεται ὅμως καὶ ὡς μῦθος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Die beiden Pflugscharen* καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Meissner.

4) Ἐκθεσις κριτῶν σελ. 31: «Τὴν αὐτὴν δὲ συντομίαν ἔχουσι καὶ αἱ ἠθικαὶ διδασκαλίαι εἰσαγόμεναι οὐχὶ ὡς σοβαροῦ καὶ ἀγελάστου φιλοσόφου διδάσκοντος τὴν ἠθικὴν ἀπὸ καθέδρας, ἀλλὰ μετὰ χάριτος καὶ ἐνίοτε ὑπὸ μορφήν διηγήσεως. Τοιαῦται αἱ. . . Ἡ αὐτὴ δὲ ἀφέλεια καὶ τὸ ἄπλαστον παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς μύθοις ὅποιοι. . . ὁ ἐν σελ. 75 τὰ δύο ἄροτρα. Αὐτόθ. σελ. 17 οἱ αὐτοὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ (μόνον οἱ Ἀναγνωσματαριογράφοι διαφέρουσι): «Ἡ διὰ τῆς ἀλληγορίας τῶν μύθων 1. 4. . . (δηλ. τὰ δύο ἄροτρα) ἐπιδιωκομένη ἠθικὴ διδασκαλία ἵνα λίαν ἀσθενῆς καὶ ἀνίκανος, ὅπως γεννήσῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν νέων πραγματικὴν τινα ῥοπὴν πρὸς ὠρισμένην ἀρετὴν»! Πρότυπον κριτῶν: «Ὡσπερ γὰρ καὶ τελεωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων ἀνθρωπὸς ἐστίν, οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων. Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα. . . ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς. (Ἀριστοτέλης, Πολιτικά 1253, α, 31). — Τὸν ἐν δυνάμει καὶ ἀρχῇ βίον ἢ μὲν δικαιοσύνη ποιεῖ θεῖον, ἢ δὲ ἀδικία θηριώδη. (Πλούταρχος, Ἀριστείδης κεφ. 6). — Ὡ ἄρα νόμους ἀνθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι καὶ ζῆν κατὰ νόμους, ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πάντη ἀγριωτάτων θηρίων. — Ἐν δὲ δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσα ἀρετὴ, λέγει ὁ Πλάτων (Νόμ. 874 Ε) καὶ ἀναπτύσσει ὁ Kant λέγων: «Ἐὰν δὲ ἀρθῇ τὸ δίκαιον, οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει πλέον

νος πως ὑπὸ μυριάδων Γερμανοπαίδων ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Engelien καὶ τοῦ Hansen 1). Οἱ δὲ μῦθοι ὄνος βαστάζων ἄγαλμα (Halm 394), ἀνθρακεὺς καὶ γναφεὺς (Halm 59), λύκος καὶ λέων (Halm. 280) εἶνε, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἐνταῦθα καταλεχθέντες, ἐκ τῶν 68 ἀρίστων παιδικῶν Αἰσωπειῶν μύθων, πολὺ ἐπιχαρίτως πολλὰ καὶ σεμνὰ τοὺς μικροὺς παῖδας διδάσκοντες, ὡς πᾶς τις πείθεται, καὶ ἐν βλέμμα μόνον ἐὰν ρίψη εἰς αὐτούς.

Ἐν τῇ Γερμανικῇ παραβολῇ Τὰ ὀκνηρὰ παιδιά 2) ἐμπεριέχονται ἀνθρωπικὰ διδάγματα βιωφελέστατα καὶ παιδευτικώτατα τάδε· Τὰ τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργ. καὶ ἡμ. 299 καὶ ἐξ):

Ἐργάζευ, Πέρση, δῖον γένος, ὄφρα σε λιμὸς
ἐχθαίρη, φιλήν δὲ σ' εὐστέφανος Δημήτηρ
αἰδοίη . .
τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργὸς
ζῶη, κηφίνεσσι κοθούροις εἵκελος ὀργήν . .
καὶ τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν
ἔσσει ἢ δὲ βροτοῖς· μάλα γὰρ στυγέουσιν ἀεργούς.

Τὰ τοῦ Σοφοκλέους (ἀπ. 288. Dindorf):

Τίκτει γὰρ οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαῖα σχολή.

Τὰ τοῦ Δημοσθένους (Ὀλυνθ. Β'. 24): Οὐκ ἐνὶ δὲ αὐτὸν ἀργοῦντα οὐδὲ τοῖς φίλοις ἐπιτάττειν ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιεῖν, μὴ τί γε δὴ τοῖς θεοῖς.

Ἐν τῇ ἄλλῃ Γερμανικῇ παραβολῇ «τὰ δύο ἄροτρα» 3) ἐμπεριέχονται τὰ ἀνθρωπικώτατα ταῦτα διδάγματα. Τὰ τοῦ Γαληνοῦ: Κἂν γὰρ ὅτι μάλιστα τὴν φύσιν ἀρίστην τις ἔχων εἰς ὀτιοῦν ἔργον ἀμελήσῃ τῆς ἀσκήσεως, οὐδενὸς τῶν ἀπολειπομένων μὲν τῇ φύσει,

1) *Engelien-Fechner*, Ausg. B, I Theil, 1874, σελ. 108, ἀριθ. 164. — *Hansen* I. Theil, 1886, σελ. 54, ἀριθ. 96 ὑπὸ τοῦ Rechststein ἐπεκταθεὶς καὶ μεταμορφωθεὶς.

2) Χ. Παπαμάρκου Ἀναγνωσμ. τῆς Γ'. τάξ. ἐγκριθέν, ἔτ. 1894, σελ. 3.

3) Χ. Παπαμάρκου Ἀναγνωσματάριον ἐνθ. ἀν. σελ. 11.

πλεονεκτούντων δὲ τῇ κατὰ τὴν ἄσκησιν ἐπιμελείᾳ βελτίων ἐστὶν 1).
Τὰ τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργ. καὶ ἡμ. 299 καὶ ἐξ) :

Ἔργαζευ, Πέρση, δῖον γένος . .

λιμὸς γάρ τοι πάμπαν ἀεργῶ σύμφορος ἀνδρὶ,
σοὶ δ' ἔργ' φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν,
ὥς κέ τοι ὠραίου βιότου πλήθωσι καλῖαι.
ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολὺμπλοὶ τ' ἀφνειοὶ τε . .
εἰ δέ κεν ἐργάζῃ, τάχα σε ζηλώσει ἀεργὸς
πλουτεῦντα, πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ,
δαίμονι δ' ἴσος ἔσῃ.

Τὰ τοῦ Δημοσθένους (ἐρωτικός 37, σελ. 1412) : Διὰ μὲν ἀργίας καὶ ῥαθυμίας καὶ τὰ παντελῶς ἐπιπολῆς δυσχεύρωτά ἐστι, διὰ δὲ καρτερίας καὶ φιλοπονίας οὐδὲν τῶν ὄντων ἀγαθῶν ἀνάλωτον πέφυκε.

Τὰ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀπομνημ. 2, 7, 7) : Ἐπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροὶ τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἷε χρῆναι μηδὲν αὐτοὺς ποιεῖν ἄλλ' ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν ; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὄραξ καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ τοὺς, ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἐπιμελομένους ; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνῃ τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν ἃ προσήκει ἐπίστασθαι καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθωσι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαι τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα ;

Ἐν δὲ τοῖς συκοφαντούμενοις Αἰσωπείοις μύθοις ὅποσα καὶ ὅποια διδάγματα !

Ἐν τῷ μύθῳ Χελώνη καὶ λαγωὸς (Halm 420. Κοραῆς 287) ἐμπεριέχονται κεφάλαια ὅλα τῆς Παιδαγωγικῆς, πάντα τὰ περὶ φιλοπονίας καὶ ἐπιμελείας καὶ πίστεως ἐν τοῖς μικροῖς κράτιστα παιδευτικὰ διδάγματα αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἄριστα εἰρημένα περὶ τῆς ἐξόχου δυνάμεως τῆς φιλοπονίας καὶ ἐπιμελείας.

1) Γαληνός, Περὶ τῶν καθ' Ἴπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων, ἔκδ. Kuhn τόμ. 5, σελ. 733. ἔκδ. Ivan Müller, τόμ. 1, Lipsiae 1874, σελ. 744.